

XV.

De Bourgondiërs in Gelderland.

Als gij in de eerste dagen der maand Juli van het jaar 1473 in de stad Nijmegen gekomen waart, zoudt gij verwonderd zijn geweest over het rumoer, dat daar plaats had. Het was niet de vroolijke drukte, die daar anders altijd heerschte, van aankomende of vertrekkende vaartuigen, van zingend en jubelend scheepsvolk, dat die vaartuigen ontladde en bevrachtte, van de rijke ingezetenen, die met hunne vrouwen of dochters de fraaie koopwaren gingen bezichtigen, men zag er ook geene stemmige burgers of kloosterlingen in lange rijen vroom en vredig ter kerke gaan: — och neen, van dat alles was niets te bespeuren. Op de groote markt en vooral in de straten naar de landzijde van de stad, wemelde het van krijgsvolk; men zag er de Nijmeegsche burgers in verschillende vendels gewapend, en onder de stadswimpels afgedeeld; vreemd krijgsvolk in allerlei kleeding, den toen zeer versterkten burg bewakende; geschut, wagens met zand en steenen en alles wat slechts dienen kon, om muren en wallen nog sterker te maken. De bevelhebber, *REINIER van Broekhuizen*, eenforsch gebouwd en tevens ervaren en dapper man, stelde op alles orde, begaf zich nu herderwaarts, deelde zijne bevelen met bedaardheid en overleg

uit, en voorzag alle bedreigde punten van de vesting met manschappen en krijgsvorraad; de magistraat was op het raadhuis — dat toen nog niet met fraaie beelden prijkte — vergaderd, en wachtte in angstige spanning naar elken bode en iedere tijding, welke de opperbevelhebber hem toezond. — De stad werd belegerd. *KAREL de Stoute* had zich met een groot Bourgondisch leger aan hare zuidzijde nedergeslagen. Hij was gekomen, om het land in bezit te nemen, dat de oude hertog *ARNOLD* zoo onrechtvaardig aan hem verpand, of liever verraden had, en tevens, om Nijmegen te straffen voor al het kwaad, dat zij aan *ARNOLD* had gebrouwen. Het geheele Overkwartier, Venlo, Stralen, Wachtendonk, Gelre, was reeds in zijne macht. *WILLEM van Egmond* bevond zich bij hem; de hertog van Kleef had zich ook met hem verbonden, en zóo trokken zij, *KAREL* van de zuid-, en *KLEEF* van de noordzijde, op Nijmegen los. Maar *KAREL*, die tot nu toe weinig of geen tegenstand gevonden had, en dien ook in 't geheel niet duldde, zag al zeer vreemd op, toen hij te Nijmegen alles gerêed vond, om hem krachtdadigen tegenweer te bieden. De kloosters en andere gebouwen buiten de stad, waarin de vijand zich had kunnen verschansen, had men in de haast afgebroken, en het puin binnen de stad gereden, om de wallen te versterken; afgeleefde grijsaards, zwakke vrouwen en kleine kinderen had men bij tijds naar buiten in veiligheid gebracht, maar menige wakkere vrouw en knaap had verkozen te blijven, om het gevaar met den man en den vader te deelen, en mede te werken aan de roemrijke verdediging van hunne stad. Zij wisten ook zeer goed, dat de redding van geheel Gelderland van het behoud van Nijmegen afhing, en bovendien dáar ginds op den vorstelijken burg bevonden zich de zes-

jarige KAREL en zijne kleine zuster FILIPPA, de kinderen van hunnen hertog. Welk eene schande zou het voor hen zijn, als de hertog van Bourgondië deze door hunne schuld in zijne macht kreeg!

KAREL *de Stoute* was woedend, toen men hem zóo lang voor die éene stad ophield. Aan KLEEF gaf hij bevel, om de vesting van de Waalzijde nog geduchter te bestoken, en allen toevoer van levensmiddelen af te snijden; zelf liet hij zijn zwaarste geschut aanrukken, en beukte de muren met een vervaarlijk geweld. Na eenige dagen hadden de Bourgondiërs bres geschoten, en maakten alle belegeraars zich gereed, om te zamen de stad te bestormen. Toen, in dien nood, besloot heer REINIER *van Broekhuizen* nog eenen uitersten kans te wagen. Hij plaatste den kleinen KAREL, op een klein paardje, hing hem een boogje en pijlkokertje om de schouders, en voerde hem zoo de wallen rond, om den moed van de belegerden door het gezicht van hunnen aanstaanden vorst aan te wakkeren. En waarlijk, 't was alsof nieuwe kracht en geestdrift in de rijen der afgematte strijders voer. Onversaagd vielen zij de stormloopers aan, brachten hen met groot verlies tot wijken, en zeshonderd Engelsche soldaten, die in KAREL's dienst stonden, en bij de bestorming vóóran streden, vonden allen den dood bij de bres. Maar toen eindelijk de stad drie volle weken belegerd was, en geen ontzet voor haar opdaagde, besloten de Nijmegenaars zich aan KAREL te onderwerpen. Langere tegenstand zou nutteloos geweest zijn, en hunne beste strijders waren dood of gewond. KAREL *van Bourgondië* trok daarop de stad binnen, in eene wapenrusting, die van zilver en goud schitterde; op hem volgden WILLEM *van Egmond*,

de hertog van Kleef en nog eene menigte aanzienlijke Bourgondische ridders. KAREL was hevig vertoornd, dat de stad het gewaagd had, hem zóo lang op te houden; hij had daarom besloten, haar door zijn volk te doen leêgplunderen en verbranden; maar toen hij daar binnen kwam, vielen hem de overgebleven burgers en hunne vrouwen zoo nederig te voet, smeekten om vergiffenis, en baden zoo hartroerend om het behoud van de stad, dat hij haar, op voorspraak van den hertog van Kleef, tegen betaling van 80000 gulden, spaarde (*). Aanstonds daarna trok de stoet naar het Valkenhof, waar ADOLF's kinderen, onbewust van gevaar, speelden en dartelden. Op 's hertogs bevel werden zij vóór hem gebracht. Tot aller blijdschap ontving hij hen zeer vriendelijk, hij nam hen in zijne ijzeren armen en kuste hen zelfs; men kon zien, dat hij verheugd was, de kinderen van zijnen tegenstander zoo ongedeerd in zijne macht te hebben. Toen werden zij onder de hoede van zekeren GERRIT BIESMAN en zijne vrouw, die de minne van de kleine FILIPPA geweest was, naar Gend in Vlaanderen gezonden, om daar, bij KAREL's dochter MARIA, overeenkomstig hunnen stand verpleegd en opgevoed te worden.

Met de verovering van Nijmegen was het doel van KAREL *den Stoute* bereikt, en Gelderland gewonnen. Want zoodra Zutfen, Arnhem, Tiel, Elburg en meer andere steden, die zich eerst tot tegenweer bereid hadden, vernamen, dat de voornaamste stad des lands gevallen was,

(*) Deze 80000 gulden moesten zij aan den hertog van Gulik en Berg, KAREL's bondgenoot, betalen, die daarvoor zijne oude rechten op Gelderland (zie hiervóór bl. 181 en 185) verkocht had.

wisten zij er niets beters op, dan zich zoo snel mogelijk aan den overwinnaar te onderwerpen. Die de poorten vrijwillig voor hem openden, kwamen er nog al goed af, maar de onwilligen en zij, die ARNOLD het meest tegengewerkt hadden, moesten vrijheid en bezittingen, muren en poorten zoo duur mogelijk koopen. De nieuwe hertog bekommerde zich niet om privilegiën; hij veranderde alles, regeeringsvorm en rechtspleging; hij vroeg niemand om raad; en zeide slechts: *Want zoo wil ik, dat het gedaan worde!* Het geheele land moest, in vier jaren tijds, 250000 gulden opbrengen; niemand was daarvan vrijgesteld, en eene menigte vreemde ambtenaren werd aangesteld, om te zorgen, dat die som op den bepaalden tijd wierd betaald. De hertog van Kleef, die hem zoo goed geholpen had, om het land ten onder te brengen, werd rijkelijk beloond; WILLEM van Egmond werd KAREL's stadhouders in Gelderland, en diens jongste zoon, ook WILLEM geheeten, drost van Zutphen. En toen KAREL kort daarop door den keizer, die hem zeer genegen was, met het veroverde hertogdom plechtig beleend werd, twijfelde wel niemand meer, of Gelderland had voor altijd zijne vrijheid, zijne voorrechten en zijn aanzien verloren, en wie zou het nu nog uit den nood helpen? Waarlijk, de Nijmegenaars hadden zeer wel ingezien, dat, met hunne stad, geheel Gelderland onder de macht der Bourgondiërs komen zou.

Maar KAREL's heerschappij zou niet lang meer duren. Verplaatst u nu eens, in uwe verbeelding, ten jare 1477, naar Gend, in het prachtige paleis der Bourgondische vorsten. Daar zit MARIA, KAREL's twintigjarige dochter, schoon en bevallig, maar in diepen rouw gehuld. Zij heeft pas de droevige tijding ontvangen, dat haar vader

onder de muren der stad Nancy, tegen de Zwitsers strij-
 dende, den dood gevonden heeft. En alsof allerlei ram-
 pen tegelijk over haar hoofd losbreken moesten, zoo kwa-
 men er uit alle oorden van haar gebied berichten van
 oorlog, oproer en bloedige tooneelen. Zelfs in hare eige-
 ne hoofdstad was zij niet meer veilig; men had eenige
 van hare raadslieden, die een verbond met Frankrijk wil-
 den sluiten, onthoofd, en tegen haren wil, *ADOLF van Gelre*,
 den doodvijand haars vaders, die nog altijd op den
 Kortrijkschen toren gevangen zat, in vrijheid gesteld.
 Uit Gelderland werd haar geboodschapt, dat de mannen
 van de nationale partij — wij zouden zeggen de patriot-
 ten — het Bourgondische juk reeds afgeschud hadden,
 dat zij hunnen hertog *ADOLF* terug verlangden... en nu
 zult gij u een denkbeeld kunnen maken van den benauw-
 den toestand, waarin *MARIA* toen verkeerde. Wel was zij
 reeds sedert eenigen tijd verloofd aan *MAXIMILIAAN*, den
 zoon van den keizer van Duitschland, en deed ook de her-
 tog van Kleef onophoudelijk aanzoek om hare hand, niet
 voor zich, maar voor zijnen zoon; maar de eerste liet in
 dien onrustigen tijd niets van zich hooren, en den tweede
 wilde zij volstrekt niet hebben. In droevige gedachten
 verdiept, zat zij op zekeren dag in een der vertrekken
 van haar paleis, toen een vreemdeling gehoor bij haar
 verzocht. Hij trad binnen, en bracht twee blozende,
 sierlijk gekleede kinderen met zich mede. Het was *ADOLF*
van Gelre, die haar zijnen dank kwam betuigen voor de
 zorg, welke zij aan deze zijne kinderen besteed had, en
 nu, in haar verlaten toestand, als een echt ridder, haar
 zijnen dienst kwam aanbieden. Ofschoon *MARIA*, die *A-*
DOLF's naam nooit dan met onwil en afgrijzen had hooren

uitspreken, in het eerst lang niet op haar gemak was, zoo beviel haar echter zijn fraai voorkomen zoo zeer, en de toon van zijne stem was zoo innemend, dat alle vrees weldra geweken was. En toen hij haar zijn besluit mededeelde, om nóg vooreerst niet naar Gelderland terug te keeren, hoezeer zijne Geldersche onderdanen ook naar hem verlangden, maar integendeel haar tegen hare vijanden te verdedigen — toen begon zij weder adem te scheppen, toen zag zij, dat die gevreesde Gelderschman zoo kwaad niet was — en wie weet, wat zij misschien nog gedaan had, wanneer zij hare hand niet reeds vroeger aan MAXIMILIAAN had geschonken! Daar kwam bij, dat ook de burgers der stad Gend, waar MARIA gewoonlijk haar verblijf hield, zeer gaarne een huwelijk tusschen hen zouden gezien hebben. In korten tijd had ADOLF zich de volksgunst dáar zoo zeer weten te verwerven, dat zij hem het poorterrecht schonken, en hem ten gevolge daarvan in het zilversmids-gilde lieten inschrijven, hetgeen in die dagen te Gend van meer gewicht was, dan edelman of ridder te zijn, want het maakte zijnen persoon bijna onsehendbaar, en verzekerde hem allerlei groote voorrechten. Maar ADOLF wenschte vóór alles te toonen, dat hij die gunst waardig was, en daarom bood hij zich aan, om aan het hoofd der Vlamingen, en door de Gelderschen ondersteund, voor MARIA en tegen Frankrijk te strijden. MARIA nam dit aanbod dankbaar aan; zij gaf hem het opperbevel over eene Vlaamsche legerbende, en men zegt, dat zij hem met angstige bezorgdheid van hare zijde zag vertrekken,

Maar nog vóórdat de Geldersche hulpenden, door ADOLF ontboden, waren aangekomen, was zijn lot reeds beslist. Aan het hoofd der Vlaamsch-Bourgondische legerafdeeling

had hij in allerijl het beleg voor Doornik geslagen, en die veste door eenen meesterlijken kunstgreep omsingeld. Nu wordt zij in brand geschoten. Dikke rookwolken stijgen reeds uit de voorstad omhoog, en ADOLF en de zijnen wanen zich zeker van de plaats. Op eens bemerkt GILLES *van der Gracht*, ADOLF's vriend en wapenbroeder, dat de geheele bezetting ter stadspoort uittrekt, en eenen wanhopigen uitval wil wagen. Het Vlaamsche leger was hier en daar in kleine benden om de stad verdeeld, en op zulk eenen strijd niet voorbereid. Haastig schaart men zich, zoo goed men kan, in slagorde, maar ADOLF, te ongeduldig, rent, alleen door een paar zijner vrienden gevolgd, vooruit en stelt zich aan de overzijde van eene brug, om dáar, als een tweede HORATIUS COCLES, den vijand zoo lang mogelijk op te houden. »*Terug!*» roept VAN DER GRACHT, »*of gij zijt reddeloos verloren!*» Maar ADOLF's antwoord is: »*Beware mij de Hemel, dat ik zou vluchten of mijn zwaard overgeven! Sterven of overwinnen is mijne leus!*» Een oogenblik daarna wordt hij door een Fransch bevelhebber, door veertig ruiters gevolgd, woedend aangevallen. De lansen kruisen zich, en vliegen tot splinters; ADOLF stort zwaar gewond van zijn paard, maar nog zet hij, eerst te voet, toen op eene knie rustende, den ongelijken strijd met zijn gebroken wapen voort. Doch ten laatste valt hij, met wonden overdekt, en bespat met het bloed van zijnen vriend, die aan zijne zijde was gevallen, onder het uiten van den wapenkreet *Gelre! Gelre!* neder. Zijn lijk werd te Doornik, door de Franschen, kostbaar gebalsemd, en met vorstelijke eerbewijzen begraven. Zoo stierf hertog ADOLF in den bloei zijner jaren. Welk een wonderlijk leven had hij geleid!

Eerst wilde hij in roekelooze lichtzinnigheid voor hertog spelen, maar was het eigenlijk niet, en toen hij het was, zat hij in eenen kerker, en kon zijn gezag niet uitoefenen; eerst was hij een hertog zonder naam, en daarna een hertog zonder land. Gevangene van den vorst, die hem zijne vrijheid en zijn land had ontnomen, streed hij later ten voordeele van de dochter van dienzelfden vorst, en vond tegelijk met zijne vrijheid ook den dood. Ziedaar in weinige woorden zijne geschiedenis.

EN MARIA? Nog in dat zelfde jaar 1477 moest zij de vrouw van MAXIMILIAAN worden, en bij die plechtigheid droegen de jonker van Gelre en zijne zuster de waskaarsen vóór het doorluchtige bruidspaar.

Wij begeven ons nu naar Gelderland terug. Dáar had het bericht van ADOLF's dood groote ontsteltenis te weeg gebracht. Wad nu te doen? »Getrouw blijven aan ADOLF's jeugdigen zoon, onzen wettigen vorst!» dat was de leus van alle oud-Gelderschen. Maar de jonge KAREL was een kleine knaap, die nog niet regeeren, of hen tegen de Bourgondische dwingelandij verdedigen kon, en daarenboven hij was als een gevangene aan het Bourgondische hof. Daarom was men er op bedacht eene voogdijschap in te stellen, om het hertogdom tot aan zijne meerderjarigheid te besturen. Tegen dien tijd zou hij wel een middel weten te vinden, om naar zijn land terug te keeren. Maar wie zou voogd worden? Ziedaar de groote vraag, die allen bezig hield. De nationale, oud-Geldersche partij had dadelijk het oog gevestigd op KATHARINA, ADOLF's zuster, die ook reeds, in afwachting van zijne vermeende terugkomst, het bewind in handen had genomen en nu, op het

ontvangen van de tijding zijns doods, de voogdijschap aanvaardde. Maar de oude WILLEM *van Egmond* en zijne zonen FREDERIK en WILLEM, geholpen door den hertog van Kleef, namen daar volstrekt geen genoegen in. Onverhoeds overrompelden zij Arnhem, joegen hunne nicht KATHARINA op de vlucht, en WILLEM *van Egmond* liet zich met goedvinden van de burgers dier stad tot voogd huldigen. Zijne zonen, aangelokt door zulk een goed begin, beproefden op dezelfde wijze Nijmegen te verrassen. Maar de Nijmegenaars waren beter op hunne hoede, en niet zoo Egmondsgezind, als die van Arnhem. Zij wisten hen behendig in eenen valstrik te lokken en, om voor 't vervolg geen overlast meer van hen te hebben, plaatsten zij hen beiden op eenen hoogen toren, die sedert de Egmondsche toren genoemd is, en waar zij schoone gelegenheid hadden, om jaren achtereen te peinzen over hun dol waagstuk. Ook bleek weldra, dat KLEEF en EGMOND het er eigenlijk op toelieden, om het land weder voor MAXIMILIAAN, MARIA's echtgenoot, te veroveren, en zich op die wijze aangenaam te maken bij dien machtigen vorst. Toen de Nijmegenaars dat bemerkten, trokken zij ijlings uit, om Arnhem te belegeren, bouwden een groot versterkt blokhuis aan de Praast tegenover Arnhem, en maakten het den heer van Egmond daar binnen al zeer benauwd; maar het mocht niet baten: de Hertog van Kleef kwam met eene aanzienlijke macht tot zijne hulp opdagen en, schoon het beleg niet dadelijk werd opgebroken, toch bleven EGMOND en KLEEF meesters van de stad, om haar voor MAXIMILIAAN te bewaren. De nationale partij, waarvoor Nijmegen nog altijd het hoofd was. hierdoor nog niet ontmoedigd, sloeg nu het oog op Frankrijk, en liet den

koning, LODEWIJK XI, weten, van hoeveel belang het was, dat hij medewerkte aan de bevrijding van ADOLF's kinderen, die MAXIMILIAAN nog altijd bij zich gevangen hield. De koning antwoordde, dat het hem veel leed gedaan had, dat ADOLF in eenen oorlog tegen hem gesneuveld was; dat hij hem zeker uit hoogachting voor zijnen persoon zou losgelaten hebben, als hij hem levend in handen gekregen had; zij moesten nu maar goeden moed houden; hij zou hen in den strijd bijstaan. Maar het was 's konings zwak, om altijd veel te beloven, en nooit iets te doen, dat hem moeite en geld kostte, en daarom kwam er van die beloofde hulp ook niets. Toen wendde KATHARINA zich tot den bisschop van Luik, haren bloedverwant, en bood hem de voogdij aan; zij schreef hem zelfs, dat zij zonder krachten bijstand met de haren het land zou moeten verlaten, en dat hij haar vooral dien verschrikkelijken WILLEM *van der Mark*, een dapper maar ontembaar krijgsman, bijgenaamd *het Zwijn der Ardennen*, zenden zoude. Maar het Zwijn kwam niet, en de bisschop had in zijn eigen gebied zooveel bijstand noodig, dat hij geen tijd had zich met de Geldersche zaken te bemoeien. Toen werd eindelijk FREDERIK, hertog van Brunswijk-Lunenberg, onder den titel van *voorstander* of beschermer tot voogd aangenomen. Maar ook in dezen bedroog men zich. Want hij was een half versuft, onnoozel grijsaard, die meende, dat, om een recht voorstander te kunnen zijn, hij tevens jonkvrouw KATHARINA huwen moest, en toen KATHARINA hier volstrekt niet van hooren wilde, en de oude man zich dit maar niet uit het hoofd zetten kon, brachten de Gelderschen hem naar zijn land terug. En andermaal sloeg men het oog op eenen bisschop. Niet lang te voren was het graaf-

schap Zutfen door de Staten, (bannerheeren, ridderschap en steden) uit geldsgebrek aan HENDRIK van Zwartzenburg, bisschop van Munster verpand. Hij was een kloek en verstandig vorst, die, na vele onderhandelingen, de betrekking van voogd over ADOLF's kinderen en beschermer van den lande van Gelre, voor den tijd van zes jaren op zich nam. KATHARIÏNA ontrok zich nu aan het bewind, en begaf zich naar Gelre in het Overkwartier.

Maar de nationale partij verloor, in weerwil van al die zoogenaamde beschermers en voorstanders, al meer en meer van hare kracht. MAXIMILIAAN was intusschen aarts-hertog van Oostenrijk geworden, en ook door den keizer met het hertogdom Gelre en het graafschap Zutfen beleend. Hij had met Frankrijk voorspoedig oorlog gevoerd, en hield nu tijd, geld en troepen over, om zijn gezag in Gelderland te gaan handhaven. Tot zijnen stadhouder benoemde hij ADOLF graaf van Nassau-Idstein. In Maart 1480 sloeg deze het beleg voor Wageningen; eene bende Arnhemsche schutters, met de burgemeesters dier stad aan hun hoofd, trok mede tegen Wageningen op. Vergeefs waren alle pogingen, om het te ontzetten; vierhonderd Nijmeegsche burgers met twee hunner burgemeesters vonden daarbij den dood, en ook de pogingen van Zutfen, Doesburg en Harderwijk mislukten ten eenemale. De stad werd veroverd, en schier geheel verbrand. Toen onderwierpen Harderwijk, Hattem en Elburg zich aan den aarts-hertog, en weinige dagen daarna ook Tiel en Zaltbommel. En waar bleef de bisschop van Munster, de beschermer des lands, in dien nood? De keizer had hem op zware straffe verboden, zich in de Geldersche geschillen te mengen, en daarom verontschuldigde hij zich bij de Geldersche

Staten in eenen beleefden brief! Nog hadden Nijmegen en ook Grave zich niet onderworpen. Lang aarzelden zij, maar ten laatste moesten ook zij zwichten voor het krijgsbeleid van MAXIMILIAAN en ADOLF *van Nassau*. Vóór alles eischten deze de loslating der gevangene heeren van Egmond. En toen de Nijmegenaars hieraan schoorvoetende voldaan hadden, werden zij in genade aangenomen. Eindelijk viel ook de Graafschap en de stad Zutphen, die de bisschop van Munster toch niet meer beschermen kon, den aartshertog toe, en reeds op den 7 Augustus 1482 hield MAXIMILIAAN zijne plechtige intrede te Arnhem. Bij die gelegenheid waren de straten met bloemen en *meijen* behangen, men luidde en bespeelde de klokken, en de burgers gaven hem een vat wijn en twee vette ossen, met het stadswapen gemerkt, ten geschenke. Maar daarmede was dan ook Gelderland ten tweede male onder de Bourgondische heerschappij gebracht!

Toch was alles in Gelderland op verre na nog niet tot rust gekomen. Want, zoo als het in een overwonnen land altijd gaat, er bleef eene menigte ontevreden en, die den nek maar niet buigen wilden onder het vreemde juk, en hoe MAXIMILIAAN en MARIA hen ook door zachtmoedigheid of gestrengheid aan zich zochten te verbinden, het was alles te vergeefs. Dezulken, waaronder ook REINIER *van Broekhuizen*, de verdediger van Nijmegen, behoorde, begaven zich toen naar Utrecht, vereenigden zich daar weder met andere vijanden van MAXIMILIAAN en MARIA, en wachtten slechts op eene goede gelegenheid, om hun verloren spel weder op te vatten. Ook waren er anderen, die gehoopt hadden, in troebel water te kunnen visschen; maar toen de machtige aartshertog hen, naar hunne meening,

niet ruim genoeg beloonde, vielen zij weder van hem af. Onder deze behoorde vooral de hertog van Kleef, van wien gij u herinneren zult, dat hij met EGMOND Arnhem voor MAXIMILIAAN had bewaard. Nu er tusschen deze beiden over die bewaring en wat daar verder mede verbonden was, afgerekend zou worden, bleek alras, dat KLEEF niet veel zin had, om Arnhem, waar hij zich zoo schoon genesteld had, aan Oostenrijk over te leveren; ja, het bleek ook, dat Arnhem en daarbij de geheele Veluwe eigenlijk meer Kleefsch-dan Oostenrijkschgezind was geworden. Van woorden kwam het tot daden, en MAXIMILIAAN had veel moeite, om meester te blijven. KLEEF verbond zich daarop in 't geheim met de uitgewekenen te Utrecht, en zond hun keer op keer geld, manschappen en goeden raad. Door zijn toedoen werd het slot te Rozendaal, dat nog altijd Bourgondische bezetting had, belegerd. Kort te voren had daar de moedige JAN *van Schaffelaar* het bevel gevoerd, dezelfde, die van daar uit, met eenige ruiters, de kerk en den toren van Barneveld innam, maar dat waagstuk, gelijk ieder uwer weet, op zoo eervolle wijs, met den dood moest bekoopen. Het slot te Rozendaal werd veertien dagen lang belegerd, en toen hielpen honderd Arnhemsche burgers, om het stormenderhand te veroveren.

Ongetwijfeld zult gij u herinneren, hoe, vóór ruim honderd jaren, het huis Putten, op de Veluwe, dat roofnest, door bisschop ARNOLD *van Hoorn* vernield was geworden. De geest van dien woesten HERBERT *van Putten* schijnt daar nog altijd te hebben rondgewaard. Het huis was weder opgebouwd, geducht versterkt, en werd nu bewoond door HERMAN DE VOS *van Steenwijk*, met zijne broeders PELGRIM en FRANS en zijnen neef ROLOFF DE VOS, en daar-

om heette het in de wandeling het Vossennest. Zij leefden daar volkomen als roofdieren, wierpen zich 's nachts op de reizende kooplieden, en plunderden en verbrandden alles in den omtrek met baldadigen moedwil. Daar zij zich aan MAXIMILIAAN onderworpen hadden, maar niettemin hun woest en zondig leven nog des te erger voortzetterden, zoo vereenigden zich in 1482 de steden Kampen, Harderwijk, Hattem en Elburg, om voor goed aan die geweldenarijen een einde te maken. DIRK van *Lintelo*, een Kleefsch bevelhebber, die Nijkerk bezet hield, was de aanvoerder van den tocht. Al het landvolk uit de buurt trok in grooten getale mede op die vreemde vossenjacht. Het huis werd, volgens al de regelen van de kunst dier dagen, belegerd, en eindelijk, na zich maanden lang verdedigd te hebben, moesten de Vossen het opgeven. Na eene harde gevangenschap kreeg heer HERMAN, op voorspraak van aanzienlijke vrienden, zijne vrijheid weder, maar hij moest dulden dat de verbondene steden zijn huis tot op den grond toe slechtten, en daarbij moest hij beloven, dat hij noch zijne erven daar ooit iets anders zouden bouwen dan eene eenvoudige boerenwoning.

Door deze gebeurtenis was nu de aanhang van den hertog van Kleef al weder machtiger geworden op de Veluwe. Dagelijks hadden er verwoestende strooptochten plaats, en al wat MAXIMILIAAN beproefde, om ook dáar orde en regelmatigheid in zijn bestuur te brengen, werd door KLEEF en de zijnen verijdeld. Eindelijk kon MAXIMILIAAN zijn ongeduld niet langer bedwingen. Alle weerbare manschappen werden namens hem door geheel Gelderland opgeroepen, om zich te scharen onder het bevel van den heer VAN GHEMEN, die, als landrost van het graafschap Zutfen, het

opperbevel in den krijg tegen Kleef voeren zoude. Deze maatregel werkte. Hertog JAN, te recht vreezende, dat men met hem als met het Vossennest zou handelen, haastte zich om vrede met den aartshertog te sluiten. Al zijne veroveringen, Arnhem, Wageningen en ook Rozendaal, en voorts de geheele Veluwe, moest hij dadelijk ontruimen, en zelfs den aartshertog eene maand lang met zijn eigen volk bijstaan in de onderwerping van het land. Hiermede was dan ook de Bourgondische heerschappij voor ditmaal in Gelderland gevestigd.

Het was voor MAXIMILIAAN van het grootste belang, om het gewest, welks onderwerping hem zooveel gekost had, te bewaren voor zijnen zoon, FILIPS, dien zijne gemalin MARIA hem onlangs geschonken had. Daarom deed hij zijn best, om op allerlei wijze de trouw en de liefde zijner nieuwe onderdanen te winnen. Zutfen en Arnhem, beide steden, die zeer met hem bevriend waren, werden zeer in haren handel bevoorrecht. Aan Zutfen gaf hij verlof, om eene schipbrug over den IJssel te leggen, de eerste in dit gewest, en alle bewoners van de graafschap moesten daaraan helpen, wilden zij ook de voordeelen, die zulk eene brug voor hunnen handel opleveren zoude, genieten. Te Arnhem werd eene groote korn- en houtmarkt gevestigd voor de geheele Veluwe; ook stelde de hertog die stad in staat, om hare vervallen vestingwerken, muren en poorten groo- ter en sterker te herbouwen, en daarenboven stelde hij aldaar in 1487 zes gilden of handwerkers-vereeningingen in, welke, even als te Nijmegen, aandeel in de stadsregeering kregen. In dien tijd waren de gilden zeer nuttige inrichtingen, want zij verzekerden aan hunne leden de vrije en ongestoorde uitoefening van handel en bedrijf;

zij zorgden , dat alle leden of broeders kundig in hun vak waren , en dat hun werk of hunne koopwaren deugdzaam en goed bleven ; maar — de tijden zijn veranderd , en nu zou men ze volstrekt niet meer kunnen gebruiken.

De Bourgondiërs waren in dien tijd een zeer beschaafd en wellevend volk , dat ook in de beoefening van kunsten en wetenschappen ver boven andere natiën stond. Met verbazing zagen de Gelderschen , die waanden , dat zij reeds ver in beschaving gevorderd waren , nu allerlei nieuws en vreemds gebeuren , waaraan zij nooit gedacht hadden. Zoo meenden zij , dat een hertog althans wonen moest in het land , waar hij gebied voerde ; maar toen MAXIMILIAAN hier alles naar zijnen wil geschikt had , ging hij heen , en men zag hem als gebieder nooit weërom. In zijne plaats liet hij eenen stadhouder eerst ADOLF van Nassau en toen den graaf van Chimay achter , die ieder eenen grooten nasleep van vreemde bedienden medebrachten , en alles op eenen anderen voet inrichtten. De zware Geldersche spijzen (hertog ARNOLD liet o. a. in één jaar 128 ossen en 100 varkens , alleen voor zijn hofhouding , slachten) konden de Bourgondische magen niet verduwen. De Bourgondische heeren verlangden fijn gevogelte , pastijen , gebak en suikerwerk. Op de harde Geldersche bedden konden zij onmogelijk rusten , ja , toen de graaf van Chimay met zijne gemalin te Arnhem kwam , moest er met ontzaglijk veel moeite en kosten eene *bestikte* kamer , een bed met zwanedons gevuld , peluwen , oorkussens en linnen lakens bezorgd worden , die men hier volstrekt niet kende. Bij de verkiezing van schepenen , of bij het veranderen der regeering in de steden , op feest- en heiligendagen werden , meest op stads-kosten , prachtige maaltijden gegeven , waarop

veel wijn gedronken werd; wat dan aan spijs en wijn overschoot, mochten de feestgenooten voor hunne te huis zittende vrouwen en kinderen medenemen. Allerlei spelen, die men te voren niet kende, hadden op die feesten plaats; kinderen hielden hanengevechten, jonge ambachtsgezellen vertoonden weder de bij de oude volken geliefde zwaarddansen, en op de kerkmissen zag men zelfs afgerichte varkens (*), alles, om te toonen, hoe ver de Bourgondiërs het in de beschaving gebracht hadden.

De Bourgondische beschaving had toch ook nog andere goede gevolgen. De kinderen leerden beter lezen, schrijven en zingen, en ook de lust om te leeren werd grooter, zoodat o. a. te Arnhem eene derde school werd opgericht. Ook zorgde men voor de veiligheid en de gezondheid in steden en dorpen; de vuile varkensschotten, die overal de stadsstraten ontsierden, werden afgeschapt, en, om het gevaar van brand te voorkomen, werd overal streng gelast, om de huizen, die meestal nog van hout waren, voortaan in steen op te trekken, en niet meer met stroo, maar met pannen en leien te dekken.

Maar, met al die schoone en nuttige zaken waren de Gelderschen toch hunne onafhankelijkheid kwijt. In regeeringszaken, bij kwestieën over oorlog en vrede of opvolging, hadden Bannerheeren, ridderschap en steden niets

(*) Toen te Arnhem eens zulk een *kokelspul mit ein vercken* plaats zou hebben, liet de magistraat de leden van den raad te Zutphen uitnoodigen, om dat spel met hunne tegenwoordigheid te vereeren. 's Avonds was er ter hunner eer eene groote danspartij op het stads-danshuis aangelegd, waar eene groote menigte waskaarsen ontstoken, en buitengewoon veel wiju gedronken werd.

meer te zeggen, en zoo zij het al waagden, werd het hun tot misdaad gerekend. Zij, die vroeger zoo stout tegen hunnen eigenen hertog hadden durven *spreken*, moesten thans onder den vreemden gebieders *zwijgen*. Dat griefde hen geweldig, en het verdriet daarover werd grooter, hoe langer die blinkende ellende duurde.

Zoo zijn wij genaderd tot het jaar 1492, een allerbelangrijkst jaar, dat ook alle Gelderschen evenzeer verraste als verblijdde.

Hoe
Kant
vader,
hertog
kinder
nen v
stierf
dagen
mas
in vrij
Maar
ben, w
hem de
FILIPPA
opgegr
KAREL
die hem
feingier
ten te
reeds de
gondier
ongeluk